

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ УКРАЇНИ

FINANCIAL RESOURCES MANAGEMENT IN RAILWAY TRANSPORT ENTERPRISES OF UKRAINE

УДК 338.47:656.07

Єр'оміна М.О.

к.е.н., доцент кафедри
управління державними
і корпоративними фінансами
Український державний університет
залізничного транспорту

Криворученко О.А.

к.е.н., доцент кафедри
управління державними
і корпоративними фінансами
Український державний університет
залізничного транспорту

Кожемякіна О.В.

магістр
Український державний університет
залізничного транспорту

У статті розглянуто роль залізничного транспорту в народному господарстві країни, досліджено, проаналізовано структуру фінансових ресурсів та джерела їх формування. Виявлено, проаналізовані фактори, які сприяють зростанню прибутку. Доведено, що в сучасних умовах лише скорочення собівартості може реально вплинути на збільшення прибутку залізниць. Проаналізовано, яким чином величина запасів впливає на основні показники діяльності залізниць, а саме ліквідність та прибуток.

Ключові слова: доходи залізниць, собівартість перевезень, управління запасами, фінансові ресурси.

В статье рассмотрена роль железнодорожного транспорта в народном хозяйстве страны, исследованы, проанализированы структура финансовых ресурсов и источники их формирования. Выявлены, проанализированы факторы наибольшего влияния на размер прибыли. Доказано, что в современных условиях только сокращение

себестоимости реально может повлиять на увеличение прибыли железных дорог. Проанализировано, каким образом величина запасов влияет на основные показатели деятельности железных дорог, а именно ликвидность и прибыль.

Ключевые слова: доходы железных дорог, себестоимость перевозок, управление запасами, финансовые ресурсы.

The article shows that the role of railway transport in the national economy of the country is examined, the structure of financial resources and sources of their formation are investigated and analyzed. Factors of the greatest influence on the profit margin are revealed and analyzed. It is proved that in modern conditions, only a reduction of the cost price can really affect the increase in profits of railways. It is analyzed how the size of stocks influences the basic indicators of activity of railways, namely liquidity and profit.

Key words: railroad revenue, cost of transportation, inventory management, financial resources.

Постановка проблеми. Залізничний транспорт, забезпечуючи перевезення величезної маси вантажів і пасажирів, є важливим фактором розміщення продуктивних сил, спеціалізації та кооперування виробництва й просторового розподілу праці. Отже, саме зараз, у період економічної та політичної кризи нашої держави, основним завданням будь-якого підприємства, зокрема підприємства залізничного транспорту, є забезпечення та управління його фінансовими ресурсами. Для досягнення цієї мети необхідно виявити та проаналізувати фактори, що впливають на ліквідність та прибуток підприємств залізничного транспорту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні основи та практичні аспекти управління фінансовими ресурсами досліджені в працях українських та зарубіжних вчених, таких як Л. Алексеєнко, І. Бланк, А. Мазаракі, А. Поддєрьогін, Г. Савицька, Р. Сайфулін, О. Стоянова, О. Терещенко, Т. Унковська, А. Шеремет, Е.О. Едвардс.

Суттєвий внесок у розвиток теоретичних засад економіки залізничного транспорту зробили А. Абрамов, Н. Вінниченко, В. Галабурда, В. Ільчук, Л. Мазо, Н. Малахова, Є. Сич, Ю. Цветов.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження проблем удосконалення управління фінансовими ресурсами на підприємствах залізничного транспорту України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Необхідною умовою прибутковості діяльності будь-якого підприємства є правильна та раціо-

нальна організація його системи фінансів. Для фінансового забезпечення операційної, фінансової та інвестиційної діяльності, виконання зобов'язань перед державою та діловими партнерами, а також для успішного функціонування на ринку кожне підприємство має формувати, розподіляти та використовувати фонди грошових коштів, а також залучати зовнішні джерела фінансування [3].

Підвищення ефективності виробництва в Україні, вирішення багатьох ключових проблем сучасної економіки безпосередньо пов'язані з подальшим розвитком залізничного транспорту. Сучасні умови відтворення, загострення конкурентної боротьби підвищують значущість забезпечення фінансування підприємств залізничного транспорту. Фінансові ресурси залізничної галузі – це сукупність грошових коштів, якими володіють підприємства залізничного транспорту. Вони утворюються з виручки від реалізації за всі види перевезень, доходів промислових підприємств «Укрзалізниці», організацій робітничого постачання тощо.

Основним змістом фінансової роботи є утворення та раціональне використання фондів грошових коштів шляхом мобілізації фінансових ресурсів для забезпечення ефективної господарської діяльності залізниць. Ефективність фінансування полягає в тому, щоб забезпечити використання всіх функцій фінансів для рентабельної роботи залізниць шляхом покриття всіх витрат власними доходами та отримання накопичень, забезпе-

чення збільшення частки відрахувань від прибутку до державного бюджету, як наслідок, зростання матеріального добробуту працівників.

На відміну від інших галузей економіки, фінансові ресурси підприємств залізничного транспорту – це «сукупність капіталу, майна, інших засобів, що відображені у грошовій формі, знаходяться у розпорядженні підприємств і структурних підрозділів залізниць та використовуються ними в процесі фінансово-господарської діяльності [1]».

Фінансові ресурси необхідні підприємствам залізничного транспорту для утворення спеціальних фондів грошових коштів, розширеного відтворення та формування оборотних та необоротних активів, своєчасного виконання кредитних зобов'язань, виплати заробітної плати та задоволення інших цілей.

Складна економічна ситуація в країні не дає можливості використовувати зовнішні джерела фінансування внаслідок їх високої вартості та іноді складності їх отримання. Тому необхідно формувати та використовувати перш за все внутрішні джерела фінансових ресурсів.

Основним джерелом фінансових ресурсів підприємств в усіх соціально-економічних формаціях був і є прибуток. Прибуток є головним індикатором економічного розвитку та оновлення вартості підприємства. На відміну від підприємств промисловості, підприємствам залізничного транспорту притаманні особливості, пов'язані зі специфікою єдиного технологічного процесу надання транспортних послуг. Специфіка й складність процесу перевезення, необхідність чіткої взаємодії кожного елемента виробничого процесу впливають на склад і структуру експлуатаційних витрат транспорту, формування доходів та їх розподіл між управліннями залізниць, що надає категорії фінансових результатів як комплексному показнику особливого значення [2, с. 3].

Продукція залізничного транспорту створюється структурними підрозділами, але структурні підрозділи залізниці за переміщення продукції одержують компенсацію витрат, а перевезення як послуга формується тільки на рівні всієї залізниці. Структурні підрозділи, що входять до складу залізниці, виконують лише окремі технологічні операції, пов'язані із забезпеченням перевізного процесу. Споживачами виступають управління залізниць, інших споживачів (щодо експлуатаційної діяльності) структурні підрозділи не мають.

Визначальний вплив на формування прибутку відбувається через статус природної монополії підприємств залізничного транспорту, зокрема розрахунок доходу за регульованими тарифами.

Розроблення нових підходів до формування доходів, витрат і порядку визначення прибутку потребує наукового обґрунтування з урахуванням специфіки галузі [2, с. 4].

Так, прибуток відображає:

– результат фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання та нагороду за підприємницький ризик;

– ефективність управління операційною, інвестиційною та фінансовою діяльністю суб'єкта господарювання.

Отже, прибуток є джерелом фінансування потреби залізниць в капіталі та посідає основне місце в так званій ієрархії фінансування.

Задля аналізу факторів, що впливають на досліджувані показники, доцільно вивчити формули їх оцінювання (формули 1, 2, 3).

$$D = \sum PI \cdot d / 10; \quad (1)$$

$$E = \sum PI \cdot c / 10; \quad (2)$$

$$P = \sum PI / 10 (d - c), \quad (3)$$

де D – дохід, грн.;

E – експлуатаційні витрати, грн.;

P – прибуток, грн.;

$\sum PI$ – вантажообіг, т-км;

d – дохідна ставка за 10 т-км, коп.;

c – собівартість 10 т-км, коп.

Як бачимо, прибуток залізниць залежить від обсягу перевезень, дохідної ставки та собівартості 10 т-км. Розглянемо, як може залізниця впливати на ці фактори. Чим буде більше обсяг перевезень, тим більше буде прибуток, але залізниці здебільшого здійснюють перевозку тих вантажів, які виробляються та споживаються в народному господарстві країни. А в умовах скорочення обсягів виробництва, як наслідок, зменшення споживання продукції промисловості сподіватися на зростання обсягів перевезень не варто. Збільшення дохідної ставки теж збільшує прибуток, але збільшення дохідної ставки вплине на збільшення тарифів, що вплине на збільшення провізної плати. Тому вантажовласники будуть шукати дешевших перевізників, внаслідок чого залізниці будуть поступово втрачати клієнтів, а обсяги перевезень будуть скорочуватись.

Так, результати дослідження засвідчили наявність суттєвого впливу специфіки продукції, єдиного технологічного виробничого процесу та особливої організаційної структури підприємств залізничного транспорту на організацію обліку та визначення прибутку. Визначено, що цей вплив зумовили:

1) організація централізованого порядку формування доходів від перевезень прямих сполучень та їхнього розподілу між залізницями;

2) організація дворівневого порядку формування доходів на кожному управлінні залізницею;

3) організація централізованого формування певних видів витрат, що підлягають пропорційному розподілу між окремими управліннями залізниць;

4) запровадження консолідованого порядку нарахування та сплати податку на прибуток та податку на додану вартість.

Таким чином, ми можемо зробити висновок, що в сучасних умовах лише скорочення собівартості може реально вплинути на збільшення прибутку залізниць. Надалі доцільно проаналізувати, які реальні заходи підприємства залізниці можуть застосувати для зниження собівартості перевезень. При цьому у структурі собівартості однією зі значних складових є вартість обігових активів. У загальній структурі обігових активів підприємств залізничного транспорту вагоме місце посідають запаси товарно-матеріальних цінностей.

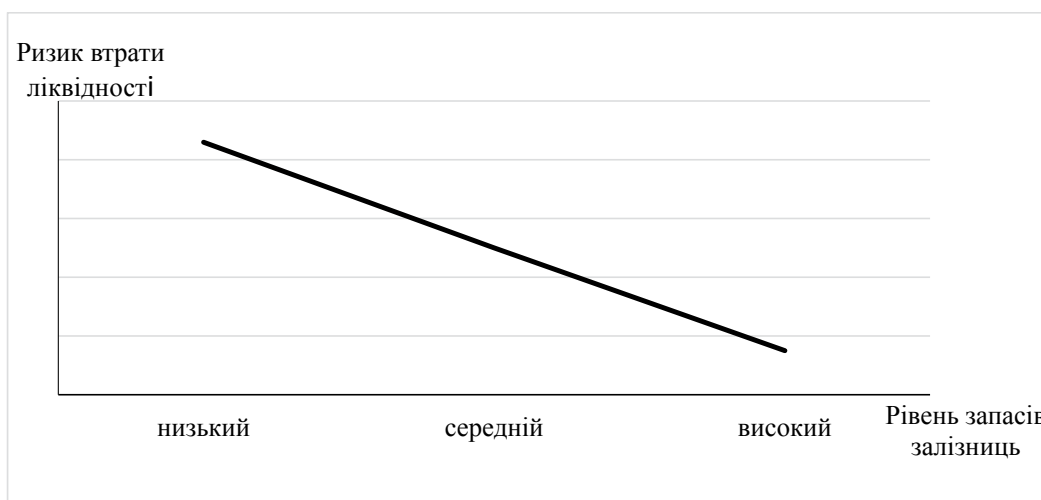
Отже, якість управління запасами може суттєво вплинути на собівартість продукції залізничного транспорту. Управління запасами є складним комплексом заходів, у яких завдання фінансового менеджменту тісно переплітається із завданнями виробничого менеджменту й маркетингу. Всі ці завдання підпорядковані одній меті, що полягає у забезпеченні безперервного процесу перевезень за мінімізації поточних витрат на обслуговування запасів.

Розглянемо, яким чином величина запасів впливає на основні показники діяльності залізниць, а саме ліквідність та прибуток.

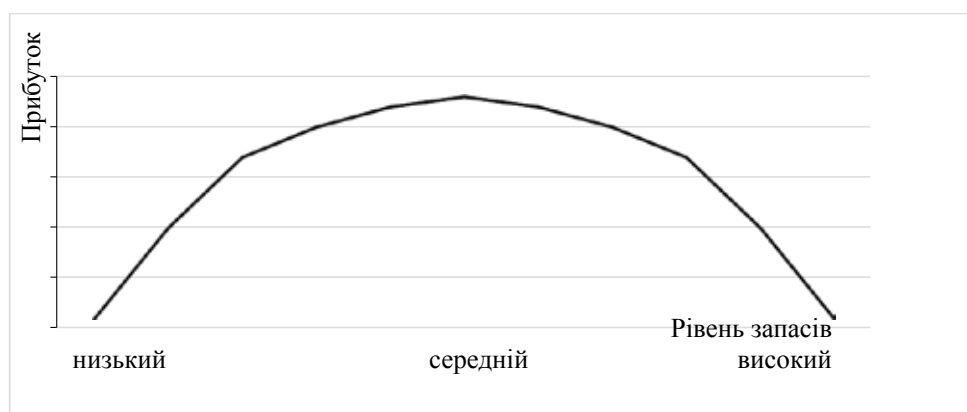
Так, взаємозалежність запасів залізниці та ризику втрати ліквідності має такий вигляд (рис. 1).

Як бачимо з наведеного графіку, за найменшого рівня запасів ризик втрати ліквідності найбільший. Зі збільшенням суми запасів ризик втрати ліквідності зменшується.

Існує також взаємозалежність прибутку та рівня запасів. За низького рівня запасів не забезпечується безперервний виробничий процес, як наслідок, знижується конкурентоздатність продукції, стає можливою втрата ліквідності, зменшується прибуток. Але за деякого оптимального рівня оборотного капіталу прибуток стає максимальним. Отже, важливим аспектом управління прибутком та фінансовими ресурсами підприємства загалом є пошук оптимального рівня запасів, який також залежить від виду продукції та типу виробництва. Але після досягнення свого критичного рівня

Рис. 1. Взаємозалежність ризику втрати ліквідності та запасів підприємств залізничного транспорту

Рис. 2. Взаємозалежність величини запасів товарно-матеріальних цінностей та прибутку підприємства

подальше збільшення величини запасів приведе до зниження прибутку (рис. 2).

Отримана динаміка прибутку від зміни величини обсягу запасів є доказом того, що за збільшення запасів товарно-матеріальних цінностей зростає вартість їх збереження. Це приводить до зростання собівартості транспортної продукції, як наслідок, до зменшення прибутку. Тому перед фахівцями фінансових департаментів залізниць стає задача визначення оптимального обсягу запасів товарно-матеріальних цінностей для кожного виду продукції та типу виробництва задля максимізації прибутку та мінімізації ризику втрати ліквідності.

Висновки з проведеного дослідження. Необхідною умовою успішного функціонування залізничної галузі України в майбутньому є розробка такого фінансового механізму, за якого забезпечувалась максимальна мобілізація власних фінансових ресурсів, проводилась державна підтримка, впроваджувались новітні науково обґрунтовані інвестиційні проекти.

Управління фінансовими ресурсами є циклічним процесом, який залежить від багатьох факторів, як зовнішніх, так і внутрішніх. Таким чином, зазначені показники потребують постійного моніторингу та розроблення заходів щодо їх покращення та постійного вдосконалення. За результатами факторного аналізу пріоритетним напрямом управління фінансовими ресурсами підприємства визначено оптимізацію використання запасів товарно-матеріальних цінностей підприємств залізничного транспорту.

Також визначено доцільність прийняття управлінських рішень щодо питань впливу системи фак-

торів внутрішнього та зовнішнього середовища. Отже, від ефективної організації та правильного управління фінансовими ресурсами підприємства залежать його фінансово-економічний стан і конкурентоспроможність на ринку.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Основи управління фінансами залізничного транспорту: навчально-методичний посібник / М. Макаренко, Н. Колесникова, Н. Богомолова, О. Андрєєва, О. Кравченко, Т. Рябчун, В. Чорний, Є. Талавіра, Ю. Труханов та ін. Київ: ДЕУТ, 2012. 340 с.
2. Назарова Г. Організація та методика обліку і аудиту фінансових результатів на підприємствах залізничного транспорту: дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.00.04. Київ, 2008. 213 с.
3. Шило В., Ільїна М., Доровська С., Барабанова В. Фінанси підприємств: теоретично-практичний посібник. Київ: ВД «Професіонал», 2006. 288 с.

REFERENCES:

1. Makarenko M.. (2012) Osnovy' upravlinnya finansamy' zalizny'chnogo transportu [Fundamental sof Railway Transport Finance]. Kyiv: DETUT, p. 340 (in Ukrainian).
2. Nazarova G. (2008) Organizaciya ta metody'ka obliku i audy'tu finansovy'x rezul'tativ na pidpry'yemstvax zalizny'chnogo transportu [Organization and method of accounting and audit of financial resultsat railroad enterprises] (PhDThesis), Kyiv: Kyiv Taras Shevchenko National University.
3. Shy'lo V. (2006) Finansy' pidpry'yemstv [Business Finance] Kyiv: VD "Profesional", p. 288 (in Ukrainian).

Yer'omina M.O.

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Senior Lecturer at Department
of Management of State and Corporate Finance
Ukrainian State University of Railway Transport

Kryvoruchenko O.A.

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Senior Lecturer at Department
of Management of State and Corporate Finance
Ukrainian State University of Railway Transport

Kozhemiakina O.V.

Master's Degree
Ukrainian State University of Railway Transport

FINANCIAL RESOURCES MANAGEMENT IN RAILWAY TRANSPORT ENTERPRISES OF UKRAINE

The main task of the railway transport enterprises is to provide and manage its financial resources. There is a need to identify, analyze, and optimize factors that affect their liquidity and profit to achieve this goal.

Modern conditions of reproduction, aggravation of competitive struggle increase the importance of providing financing for enterprises of railway transport. The financial resources of the railway industry are generated from the sale proceeds for all types of transportation, incomes of industrial enterprises of "Ukrzaliznytsia", etc.

The efficiency of financing the continuous effective economic activity of railways is to ensure that all the functions of finance are used for the profitable operation of railways by covering all expenses by own income and obtaining savings, ensuring an increase in the share of deductions from profits to the state budget.

In current conditions, railway companies need to formulate and use, first and foremost, internal sources of financial resources. Thus, profit is the main indicator of economic development and renewal of the value of the enterprise. Specificity and complexity of the transportation process, the need for a clear interaction of each element of the production process affect the composition and structure of operating costs of transport, the formation of revenues, and their distribution between railways management, which provides the categories of financial results, as a complex indicator of particular importance.

The profit of railways depends on the volume of transportation, the income rate and the cost of 10 t-km. The bigger the traffic, the more the profit would be. Increasing the profit rate also increases profits, but an increase in the rate of return will affect the increase in tariffs, which in turn would affect an increase in wagon charges, which will lead to a loss of customers and the volume of traffic will decrease. Thus, in modern conditions, only a reduction in the cost can actually affect the increase in profits of railways.

According to the analysis, it was found that at the lowest level of stocks, the risk of liquidity loss is the greatest. As the amount of stocks increases, the risk of liquidity loss decreases. Also, an important aspect in managing profits and financial resources of railway companies as a whole is the search for an optimal level of inventory, which is also based on the type of product and type of production. But after reaching its critical level, a further increase in stocks will lead to a reduction in profits due to the fact that the increase in inventories increases the cost of their preservation.

Therefore, the experts of the financial departments of railways are tasked with determining the optimum inventory for each type of product and type of production in order to maximize profits and minimize the risk of liquidity loss.